

YÊU CẦU VÀ KỸ THUẬT DẠY HỌC HỢP TÁC

TS. NGUYỄN THỊ THANH
 Trường Đại học Hồng Đức

1. Đặt vấn đề

Dạy học hợp tác (DHHT) là phương thức dạy học (DH) hiện đại đã xuất hiện ở các nước phương Tây từ đầu thế kỉ XX và phát triển mạnh từ nửa sau của thế kỉ. Đó là cách thức DH theo lối phát huy tính tích cực, chủ động của học sinh. Giáo viên (GV) là người giữ vai trò hướng dẫn, gợi ý, tổ chức, giúp cho người học tự tìm kiếm, khám phá những tri thức mới theo kiểu chia sẻ, hỗ trợ, hợp tác (HT) theo nhóm. Điểm nổi bật của phương thức DH là sử dụng có hiệu quả mối quan hệ giữa người với người làm trung tâm quá trình DH; Lấy mục tiêu phát triển tri thức và kĩ năng học tập HT chỉ đường; Lấy hoạt động HT giữa sinh viên- sinh viên (SV) làm động lực DH; Lấy hoạt động nhóm HT làm hình thức DH cơ bản và thành tích nhóm HT làm tiêu chuẩn đánh giá chính.

2. Những yêu cầu cần thiết khi tổ chức DHHT

Slavin R. E. cho rằng DH phải đạt được ba yêu cầu cơ bản: Mục tiêu học tập chung của nhóm; trách nhiệm cá nhân cao; cơ hội bình đẳng giữa các thành viên trong nhóm [1]. Coel. Ho. E. lại đưa ra bốn yêu cầu cần thiết để DHHT thành công: Hình thành và quản lí nhóm; Thiết kế nhiệm vụ hoạt động nhóm HT; Phát triển kĩ năng xã hội và kĩ năng học tập HT; Trò chuyện có tính thăm dò [2]. Tuy nhiên, tổng kết những nghiên cứu về DHHT trên thế giới cho thấy năm yêu cầu cơ bản của Johnson D.W. và Johnson R.T. [3] được thừa nhận nhiều nhất. Cùng chung tiếp cận quan điểm này, tác giả cho rằng DH theo hướng phát triển kĩ năng học tập HT phải thực hiện các yêu cầu cơ bản sau:

- DH phải tạo dựng được sự phụ thuộc lẫn nhau một cách tích cực: Trong DH phải tạo dựng được sự liên kết giữa SV với nhau trong nhóm. Mỗi SV trong nhóm có hai trách nhiệm cơ bản: Thực hiện nhiệm vụ được giao; Giúp các thành viên trong nhóm hoàn thành nhiệm vụ được giao.

- DH phải đảm bảo sự tương tác, hỗ trợ giữa các cá nhân trong nhóm: DH phải tổ chức cho SV học tập theo hình thức nhóm HT dưới sự giám sát, hướng dẫn, cố vấn, tham gia của GV.

- DH phải đảm bảo SV có trách nhiệm cá nhân cao: DHHT phải tổ chức sao cho mỗi SV đều phải có đóng góp nhất định vào hoạt động chung của nhóm. Các SV trong nhóm HT phụ thuộc lẫn nhau, nhưng mỗi người đều chịu trách nhiệm thực hiện nhiệm vụ riêng.

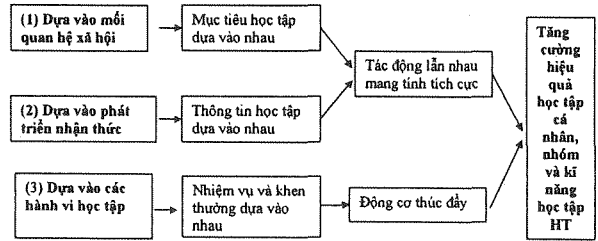
- DH đảm bảo sự phát triển các kĩ năng học tập HT: Trong DHHT, yêu cầu tất cả mục tiêu, nội dung, phương pháp, kĩ thuật, phương tiện dạy học phải cùng phát huy được các kĩ năng học tập HT như: Xác lập vị trí cá nhân trong nhóm; kĩ năng giao tiếp, chia sẻ; giải quyết các quan điểm bất đồng trong học tập,... nhằm tiến hành nhiệm vụ học tập có hiệu quả.

- Đảm bảo có phản hồi và điều chỉnh trong DH: Kiểm tra, đánh giá phải được thực hiện thường xuyên nhằm phản hồi những thông tin cho cả người học và người dạy trong hoạt động học tập HT.

Quan điểm của Johnson D.W. và Johnson R. T. trong việc thiết kế hoạt động DHHT được cụ thể hoá

bằng sơ đồ 1.

Sơ đồ 1: Yêu cầu khi thiết kế DHHT

Như vậy, DHHT chỉ có thể thành công khi GV đảm bảo thực hiện đầy đủ các yêu cầu cần thiết nêu trên.

3. Một số kĩ thuật DHHT

3.1. Kĩ thuật Phỏng vấn ba bước (Three - step Interview) của Spencer Kagan

Phỏng vấn ba bước là một kĩ thuật học tập HT hiệu quả. Dụng ý của kĩ thuật này tạo điều kiện để tất cả SV phải tìm tòi, nghiên cứu, chia sẻ thực hiện nhiệm vụ học tập của nhóm và chịu sự phỏng vấn của bạn về nội dung thuyết trình. Đồng thời, đổi vai chú ý lắng nghe, chia sẻ với bạn khi bạn trình bày. Từ đó, loại trừ được những trường hợp SV lười, dựa dẫm.

- Cách thực hiện:

- + Chuẩn bị của GV: GV nghiên cứu tài liệu, giáo trình, chương trình, kế hoạch dạy học môn học,... Từ đó, lựa chọn nội dung bài dạy có lợi thế cho việc thực hiện kĩ thuật DH. Mục tiêu bài dạy phải chú ý hình thành cả hai mục tiêu kép đó là năng lực nhận thức và kĩ năng học tập HT. Nghiên cứu kĩ nhu cầu, sở thích, năng lực học tập, vùng miền sống,... của SV trong lớp. Dự kiến chia nhóm, thời gian duy trì, số lượng, các thành phần trong nhóm học tập và lập kế hoạch chi tiết cho giờ lên lớp.

- + Chuẩn bị của SV: SV chuẩn bị tài liệu học tập, giấy A0, phương tiện hỗ trợ máy tính nối mạng, máy projector. Chuẩn bị tâm thế học tập như nhận thức vai trò, trách nhiệm cá nhân trong nhóm, cách thức, nguyên tắc hoạt động nhóm HT, khả năng kim chế trong quá trình tham gia thảo luận,...

- Các bước cơ bản tiến hành bài học (Xem sơ đồ 2):

- + Bước 1: SV được chia thành các nhóm từ 4 - 6 SV/nhóm (mỗi nhóm phân chia vai trò nhóm trưởng, thư kí, người theo dõi thời gian,...). Với nội dung đã nghiên cứu ở nhà, nhiệm vụ mỗi nhóm là trao đổi, thảo luận, soạn thảo ra một bộ câu hỏi xoay xung quanh nội dung bài học. Mục đích làm sáng tỏ những tri thức chưa được trong nội dung bài học.

- + Bước 2: Bộ câu hỏi sau khi soạn thảo xong được chia đều cho các thành viên trong nhóm (mỗi SV đảm nhiệm một số câu hỏi). Mỗi thành viên của nhóm này tìm kiếm một thành viên trong nhóm khác để tạo thành một cặp và tiến hành phỏng vấn với các câu hỏi do nhóm mình đặt ra. Các thành viên trong một cặp đổi vai cho nhau, người phỏng vấn trở thành người trả lời và ngược lại. Nội dung trao đổi được các thành viên ghi chép lại.

+ Bước 3: Các thành viên trở về nhóm và chia sẻ câu trả lời của đối tác cho nhóm mình. Mỗi người chịu trách nhiệm một phần nhiệm vụ, các thành viên khác hỗ trợ, giúp đỡ, cộng tác với nhau hoàn thành đáp án toàn bộ câu hỏi soạn thảo ban đầu. Đồng thời, bổ sung những ý tưởng mới thông qua trao đổi được của bạn (nhóm bạn). Cuối cùng, trình bày kết quả của nhóm mình trước lớp.

Sau khi các nhóm trình bày sản phẩm của mình, GV có nhận xét, đánh giá, chính xác hoá kiến thức. Đồng thời, nhận xét hiệu quả làm việc từng nhóm dựa trên một số phương pháp đánh giá học tập hợp tác.

3.2. Kỹ thuật Đánh số (Numbered Heads) của Spencer Kagan

Đây là một kỹ thuật tạo ra quan hệ tương tác phụ thuộc tích cực lẫn nhau trong học tập HT. Điểm nhấn của kỹ thuật này là SV vừa làm việc cá nhân với trách nhiệm cao tạo ra sản phẩm mang tính cá nhân, vừa phải thương lượng, trao đổi với nhau đi đến thống nhất tạo ra sản phẩm chung mang tính tập thể. Đồng thời, các thành viên trong nhóm kiểm tra sự linh hoạt của nhau để mỗi thành viên đều có thể chịu trách nhiệm trình bày kết quả học tập cho cả nhóm mình tạo ra.

- Cách thực hiện (Xem sơ đồ 3):

+ Chuẩn bị của GV: GV nghiên cứu tài liệu, giáo trình, chương trình, kế hoạch DH môn học,... Từ đó, lựa chọn nội dung bài dạy có lợi thế cho việc thực hiện kỹ thuật DH. Xác định mục tiêu bài dạy, thiết kế nhiệm vụ hợp tác, xây dựng chi tiết kế hoạch giờ học, dự kiến những khó khăn, vướng mắc của SV về kiến thức nội dung học tập và kỹ năng học tập HT.

+ Chuẩn bị của SV: SV chuẩn bị tài liệu học tập, phương tiện hỗ trợ máy tính nối mạng, máy projector. Chuẩn bị tâm thế học tập như nhận thức vai trò, trách nhiệm cá nhân trong nhóm, các quy tắc, cách thức hoạt động nhóm.

- Các bước cơ bản tiến hành bài học (Xem sơ đồ 3):

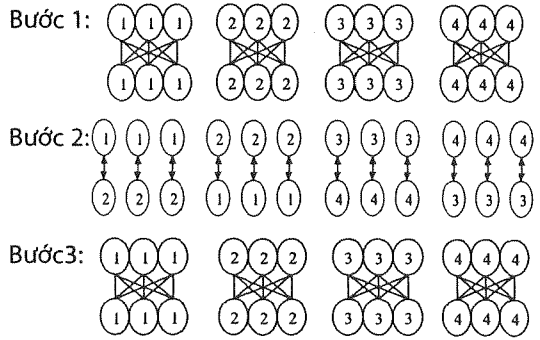
+ Bước 1: Chia lớp thành các nhóm nhỏ ngẫu nhiên theo cách đếm số thứ tự theo bàn ngồi từ trên xuống dưới hoặc theo danh sách lớp, có 4 - 6 SV/nhóm. Mỗi SV trong nhóm được nhận một con số 1; 2; 3; 4... Nhóm phân công nhiệm vụ cho các thành viên gồm: nhóm trưởng điều khiển quá trình thảo luận; thư kí ghi chép các ý kiến của các thành viên; người theo dõi thời gian,... GV hướng dẫn cách làm việc nhóm cho SV.

+ Bước 2: GV giao nhiệm vụ dưới dạng một câu hỏi, một chủ đề thảo luận trước lớp. Hướng dẫn SV cách thức hoạt động và các nguyên tắc hoạt động trong nhóm. Thông báo cho SV các tiêu chí đánh giá cá nhân, nhóm. Hỗ trợ SV xác định nhiệm vụ và mục tiêu đạt được của từng cá nhân, gợi ý, giúp đỡ những SV gặp khó khăn trong việc giải quyết nhiệm vụ.

Hình thức làm việc HT nhóm: Các thành viên trong nhóm SV tập trung suy nghĩ lần lượt đưa ra cách giải quyết của mình, thư kí ghi lại toàn bộ câu trả lời của từng thành viên trong nhóm. Khi hết các ý kiến trình bày, SV trao đổi thảo luận đi đến thống nhất tạo ra sản phẩm chung của nhóm.

+ Bước 3: SV lần lượt đặt câu hỏi xoay quanh vấn đề vừa thảo luận hỗ trợ những SV yếu trong nhóm nhằm đạt được chắc chắn tất cả các thành viên trong nhóm đều hiểu, trả lời trôi chảy thống nhất một đáp án và có khả năng trình bày báo cáo của nhóm.

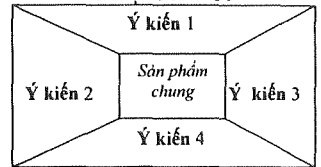
Sơ đồ 2: Sơ đồ ghép nhóm trong kỹ thuật phỏng vấn ba bước

+ Bước 4: GV gọi một số ngẫu nhiên lên trình bày báo cáo nhóm, đồng thời, đặt những câu hỏi xung quanh vấn đề thảo luận để kiểm tra việc nắm tri thức của SV.

+ Bước 5: GV nhận xét, đánh giá từng nhóm và chính xác hoá vấn đề. Dành thời gian cho SV bổ sung, hoàn thiện sản phẩm học tập của nhóm.

Sơ đồ 3: Sơ đồ nhóm trong kỹ thuật đánh số

4. Kết luận

DHHT là một phương thức DH hiện đại, phát huy được tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học. Mỗi kỹ thuật đều có chiến lược nhất định hướng dẫn cho GV thực hiện nhằm giúp SV nắm vững kiến thức, phát triển tư duy bậc cao và hình thành kỹ năng học tập HT. Các kỹ thuật đã được hưởng ứng và sử dụng rộng rãi ở nhiều nước trên thế giới. Tuy nhiên, ở nước ta qua thực tiễn điều tra còn ít GV quan tâm và ứng dụng. Bài báo đưa ra những yêu cầu khi tổ chức DH và thiết kế lại tỉ mỉ cách sử dụng một số kỹ thuật DHHT của Spencer Kagan phù hợp với DH đại học nhằm giúp GV bớt khó khăn khi vận dụng từ đó nâng cao hiệu quả DH.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1]. Slavin R. E. (1990), *Cooperative Learning: Theory, Research and Practice*, Allynand Bacon, pp. 147-148.
 [2]. Lưu Ngọc Tĩnh, Cao Diễm (2011), *Học tập hợp tác*, NXB Đại học Sư phạm Bắc Kinh.
 [3]. Johnson D. W. & Johnson R. T. (1999), *Learning together and alone: Cooperative, competitive and individualistic learning (5th ed.)*, Boston: Allyn & Bacon.
 [4]. Lawrence W. Sherman Richard Schmuck and Patricia Schmuck (1996), *Kurt Lewin's contribution to the theory and practice of education in the United States*, The importance of cooperative learning, pp.194.
 [5]. Laurie Kagan, Miguel Kagan, Spencer Kagan (2007), *Cooperative Learning Structures for Teambuilding*, Hawker Brownlow Education.

SUMMARY

Basing on findings and selective inheritance of researches on cooperative teaching in the world, this paper presents the necessary requirements of organizing collaborative teaching and ways to apply techniques in cooperation teaching with the aim to support teachers' teaching and improve teaching quality.